

**РАЗВИТИЕ НАУКОВО-ДЕСЛЕДЧАЙ РАБОТЫ СТУДЕНТА-ИСТОРИКА:
ВОПЫТ РЕГИОНАЛЬНЫХ ВУЗОВ БССР (60-Я – 80-Я ГГ. XX СТ.)**

П.А. Мацюш, БДПУ (Минск)

Вышэйшая школа ў БССР назапасіла значны вопыт у арганізацыі навукова-даследчай работы студэнтаў. Многія з сённяшніх настаўнікаў, выкладчыкаў, даследчыкаў гісторыі – гэта ўчарашнія студэнты, якія пачалі фарміравацца як вучоныя і педагогі ў вышэйшай школе БССР.

Характэрнай тэндэнцыяй з 1960-х гг. становіцца больш цесная інтэграцыя адукацыі і навукі. Навыкамі навуковай работы павінны былі валодаць не толькі студэнты, якія пасля заканчэння ВУЗ рэкамендаваліся да паступлення ў аспірантуру, але і тыя з іх, якія накіроўваліся ў агульнаадукацыйныя школы. У прыватнасці, міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі СССР В.П. Ялюцін адзначаў: «Малады спецыяліст, выпускнік савецкай вышэйшай школы, не толькі павінен мець падрыхтоўку, адпавядаць патрабаванням сучаснай вытворчасці, навукі і тэхнікі, культуры, ён павінен у пэўнай ступені прадбачыць перспектывы іх развіцця. Ён павінен быць чалавекам творчым і добра валодаць сучаснымі метадамі навуковых даследаванняў. Гэтым тлумачыцца факт, што навуковая работа на сучасным этапе стала неад'емнай часткай дзейнасці ВУЗу, навука і адукацыя неаддзельныя адно ад аднаго» [7, арк. 108].

Падрыхтоўка спецыяліста-гісторыка не была выключэннем. У педагагічных інстытутах і ўніверсітэтах уводзіліся новыя дысцыпліны, якія з першага курса арыентавалі студэнтаў-гісторыкаў на навуковую дзейнасць.

На гісторыка-педагагічным факультэце Гродзенскага педагагічнага інстытута быў назапашаны свой вопыт прыцягнення студэнтаў дзённай і завочнай форм навучання да навуковай работы. На кафедрах гісторыі СССР і БССР на працягу многіх гадоў паспяхова працавалі навукова-даследчыя гурткі, што спрыяла падбору кандыдатур для паступлення ў аспірантуру. Многія студэнты інстытута мелі індывідуальныя комплексныя планы навукова-даследчай падрыхтоўкі, якія з'яўляліся сродкам арганізацыі іх самастойнай навуковай работы. Такія планы былі ўпершыню распрацаваны ў сістэме ВУЗ БССР і атрымалі станючую ацэнку на Рэспубліканскім і Усеаюзным Саветах па навукова-даследчай рабоце студэнтаў. У адпаведнасці з планам на першым курсе студэнт (па ўзгадненні з кіраўніком) выбіраў тэму даследавання, якое ажыццяўляў на працягу пяці гадоў навучання, праходзіў штогадовае атэстацыю, а вынікам навукова-даследчай працы станаўлілася падрыхтоўка дыпломнага праекта [6, арк. 185].

З 1974/75 навучальнага года на гісторыка-педагагічным факультэце Гродзенскага педінстытута пачаў выкладацца спецкурс «Асновы гістарычнага даследавання» [2, арк. 4]. Яго галоўнай мэтай было ўвядзенне студэнтаў у «лабараторыю» навуковага даследавання, іх азнаямленне з сучаснымі метадамі навуковай работы ў галіне гісторыі. Гэта дазволіла з 1976 г. арганізаваць на факультэце абарону дыпломных работ па гісторыі. Першапачаткова спецкурс складалася з 12 гадз., а з 1976 г. ён пачаў выкладацца ў аб'ёме 36 гадз., у тым ліку 20 гадз. лекцый і 14 гадз. семінарскіх заняткаў.

У Магілёўскім педагагічным інстытуце ў другой палове 1970-х гг. быў уведзены курс «Метадалагічныя асновы сучаснай гістарычнай навукі», які знаёміў студэнтаў з арганізацыяй навукова-даследчай работы на аснове марксісцка-ленінскай метадалогіі [3, арк. 82]. У Гомельскім дзяржаўным універсітэце ў рамках супрацоўніцтва кафедраў гісторыі СССР і ўсеагульнай гісторыі з Інстытутам гісторыі АН БССР выкладаўся курс «Метадыка навукова-даследчай работы» [8].

Развіццю навукова-даследчай работы студэнтаў-гісторыкаў спрыяў іх удзел у адпаведных конкурсах. Па даных, прыведзеных Я.Н. Марашам, у рэспубліканскіх конкурсах студэнцкіх навуковых работ за перыяд з 1961 па 1985 г. прынялі ўдзел 152 студэнты-гісторыкі Гродзенскага педагагічнага інстытута і ўніверсітэта. Пры гэтым захоўвалася станючая дынаміка колькасных і якасных паказчыкаў па пяцігодках [5, с. 64]. Адным са сродкаў папулярызацыі вынікаў навуковай творчасці студэнтаў лічылася прапагандысцкая работа. Лектарская група гісторыка-краязнаўчага гуртка была створана ў 1961 г. і зацверджана бюро Гродзенскага абкома камсамола. У перспектыве многія студэнты станаўліліся лектарамі і прапагандыстамі таварыства «Веды».

Яшчэ адным накірункам даследчай работы з'яўляўся ўдзел студэнтаў-гісторыкаў у навуковых гуртках. На базе гістарычнага факультэта Магілёўскага педагагічнага інстытута дзейнічаў навуковы гурток па археалогіі, які быў створаны археолагам, дэканам факультэта Г.І. Іоне. Ён быў запрошаны кіраўніцтвам інстытута з аднаго з НДІ Акадэміі навук СССР у адпаведнасці з прынятай у той час практыкай удасканалення кадравага патэнцыялу педагагічных інстытутаў. У Магілёве вучоны не толькі працягнуў свае археалагічныя даследаванні, але і арганізаваў студэнцкі навуковы гурток, актыўна выкарыстоўваў вынікі сваёй працы ў вучэбным працэсе. Менавіта з прыходам у 1964 г. на кафедру гісторыі Г.І. Іоне замацаваўся курс археалогіі, які да гэтага выкладаў запрошаны спецыяліст [1, с. 55]. За гады дзейнасці гуртка удалося выявіць на тэрыторыі рэспублікі вялікую колькасць археалагічных помнікаў. Студэнты старэйшых курсаў разам з апрацоўкай матэрыялаў займаліся вывучэннем літаратуры і пісьмовых крыніц, стварэннем музейных калекцый. У 1977/78 навучальным годзе з дапамогай студэнтаў і выкладчыкаў (В.Ф. Капыціна, Я.Р. Рыера) быў створаны гісторыка-краязнаўчы музей, дзе сабраны матэрыялы па археалогіі, нумізматыцы, краязнаўстве [4].

У працэсе вывучэння археалагічных аб'ектаў адбывалася станаўленне навуковага светапогляду студэнтаў. Удзел у навуковых экспедыцыях даваў магчымасць разглядаць падзеі розных археалагічных эпох у дынаміцы, што пашырала і замацоўвала атрыманыя падчас аўдыторных заняткаў веды, рабіла іх канкрэтнымі і вобразнымі.

Такім чынам, наладжаная археалагічная практыка для студэнтаў узбагачала падрыхтоўку будучых настаўнікаў. Набытыя падчас практык навыкі выкарыстоўваліся імі пры напісанні курсавых і дыпломных работ, удзеле ў рэспубліканскіх аглядах і ўсеаюзных конкурсах навуковых работ. Штогод члены гуртка выступалі на навуковых студэнцкіх канферэнцыях інстытута. Акрамя таго, настаўніку гісторыі было неабходна ведаць вынікі археалагічных даследаванняў мінулага, паколькі вывучэнне першабытнаабшчын-

нага ладу і ранняга феадалізму на тэрыторыі Беларусі прадугледжвалася праграмай па гісторыі СССР у 7-м класе і ў значнай ступені грунтавалася на дасягненнях археалагічнай навукі.

На гістарычных кафедрах Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта навукова-даследчая работа мела пераважна краязнаўчы характар. У вучэбным працэсе кафедры, акрамя ўключэння краязнаўчага матэрыялу ў лекцыйныя курсы, выкладалі такія спецкурсы і спецсемінары, як «Археалогія БССР», «Матэрыяльная культура беларусаў». З 1978 г. пачаў працаваць разлічаны на два гады навучання народны ўніверсітэт ведаў аб помніках гісторыі і культуры. Слухачамі ўніверсітэта з'яўляліся студэнты-гісторыкі гісторыка-філалагічнага факультэта [8].

Такім чынам, развіццё навукова-даследчай работы студэнтаў ВНУ з'яўлялася актуальным кірункам партыйна-дзяржаўнай палітыкі ў вышэйшай школе. У галіне арганізацыі навукова-даследчай работы студэнтаў была створана грунтоўная нарматыўная база, што дазволіла ахапіць ёю большую частку студэнтаў ВНУ БССР. Так, у пачатку 1980-х гг. навукова-даследчай работай было ахоплены абсалютная большасць студэнтаў дзённай формы навучання. Станоўчым было ўключэнне навукова-даследчай работы ў вучэбна-выхаваўчы працэс. Удасканаленне форм навукова-даследчай работы студэнтаў дазволіла павысіць яе выніковасць.

Літаратура

1. Гістарычны факультэт: да 75-годдзя з дня ўтварэння / Магілёў. дзярж. ун-т ; рэдкал.: У.В. Барысенка (адк. рэд.) [і інш.]. – Магілёў : МДУ, 2010. – 241 с.
2. ДАГВ. – Фонд 991. – Воп. 3. – Спр. 18. Годовые планы и отчеты деканатов факультетов и протоколы заседаний Совета историко-педагогического факультета за 1975/1976 учебный год.
3. ДАМВ. – Фонд 927. – Воп. 5. – Спр. 11. Протоколы № 1–10 заседаний Совета исторического факультета за 1975/1976 учебный год.
4. Копытин, В. Археологические экспедиции – одна из форм привлечения студентов к научно-исследовательской работе / В. Копытин // Вопросы организации и методики научно-исследовательской работы студентов : [сб. ст.] / под общ. ред. А.А. Соломонова, Б.М. Фиха. – Минск, 1975. – С. 187–192.
5. Мараш, Я.Н. Студенческий научно-исследовательский кружок / Я.Н. Мараш. – 2-е изд., испр. и доп. – Минск : Университетское, 1989. – 134 с.
6. НАРБ. – Фонд 205. – Воп. 8. – Спр. 1493. Отчеты о работе факультетов университета за 1975/1976 учебный год.
7. НАРБ. – Фонд 205. – Воп. 8. – Спр. 2934. Протоколы №1–20 заседаний кафедры истории БССР и документы к ним.
8. Сорока, З. Плодотворное сотрудничество / З. Сорока // За передовую науку. – 1982. – 25 июня. – С. 6.

РЕПОЗИТОРИЙ БГПУ